

Ja niin saimme vesijohdon, josta sitten kun uusi navettakin oli ja talli tehty, niin saimme vain jatkamalla siitä sitä sinne. Ja hyvin, saimme hyvin toimimaan.

Nyt myöhemmin kun karja on kokonaan talosta myyty, niin ei ole mitään pelkoa kuivanakaan aikana, että vesi siellä loppuis. Ja onhan meillä joka tapauksessa tämä niin kutsuttu puutarhakaivo, joka myöskin samaan aikaan kun näitä talli- ja nevetan vesijohtoja laiteltiin, niin puhdistettiin se ja laitettiin yks, yks rengas syvemmäksi, niin siinä on nyt riittänyt vettä ihan kuivana kesänä puutarhakasteluun, niin että kun, kun se on iltaan mennessä pumpattu tyhjäksi, niin seuraavana aamuna se on taas ollu täynnä vettä. Niin että se on meillä varavetenä, sillä ettei tarvitse turvautua järveen sillä järvessähän nyt on vielä ainakin, ainakin noin arvelevat ehkä sataan vuoteen saakka vettä.

Mainitsin jo edellisellä kerralla, että talossa oli, oli ollut maanviljelystä jo aikaisempienkin omistajien aikana. Väinö anto ottaa ylös jonkun verran lisämaata ja valmisti siitä peltoa. Minä kyllä oli sitä mieltä, että se pelto mitä talossa oli, se olis pitänyt riittää ja että pääpaino oli pantava metsään, jota pinta-alan puolesta oli, oli suhteellisesti monin kerroin enemmän kuin peltoa. Kun tässä oli maanviljelystä ja peltoa ja oli harjotettu maanviljelystä, niin täytyhän sitäkin jatkaa. Ja minulla hämöitti vielä ajatus jonkinlaisesta puutarhaviljelyksestä ja jatkoimmekin sitä jonkun verran. Viljelimme, viljelimme muun muassa kaalia ja sitä varten olimme tuoneetkin Lillhemtansta tänne tullessamme lava-akkunoita ja kehyksiä. Ja ensimmäisenä keväänä laitoimmekin täällä kaali, viljelimmekin täällä, kylvimmekin täällä vähän kaalintaimia ja siihenhän minä olin jo perehtynyt. Siihen minä en tarvinnu mitään, mitään asiantuntevaa puutarhuria. Oman tallimieheni vaimo, joka osoittautui kylliksi älykkääksi oppiakseen nopeasti kaiken sen mitä tällaiseen tavalliseen taimien kasvatukseen tarvittiin. Ja niin, niin aloitimme varsinaisen maanviljelyksen viljelemällä jonkun verran kaalia. Kaalilla oli kova kysyntä silloin vielä ja Elanto osti ne sen mukaan kun meillä niitä alkoi tulla. Tuli sitten muutamien vuosien perästä jo sellainenkin aika, jolloin Helsingin ympäristöön ilmestyi varsinaisia ammattipuutarhureita ja ne toivat torille ja liikkeisiin kylliksi kaalia, niin että kun tultiin sille rajalle, että kesäkaali oli, oli syötettävä joko karjalle tai sioille, niin silloin katsoin asialliseksi lopettaa varsinaisen kaalin viljelyn kauppapuutarhana. Mutta sen jälkeen viljelimme jonkun verran, jonkun verran marjoja. Ja sainkin täällä olevaan niin kutsuttuun Santöyrään viljelykseen vattuviljelyn, josta saimme paitsi omaa tarvetta, niin myin syksyllä syksyllä Elantoon huomattavat määrät vattuja. Mutta se osoittautui siinä suhteessa epäkäytännölliseksi, se oli mitä parhaita vatulle soveltuvaa hiekansekaista maata ja lämmin paikka, mutta se oli niin kaukana talosta, että ympäristöläiset kävivät siellä

noukkimassa. En tiedä pitivätkö ne sitä luonnonvattuna vai, vai oliko ne muuten, muussa tarkoituksessa käyneet siellä. Joskus hävisivät meidän noukkimiseen tarkoituksessa jätetyt, jätetyt koritkin.

Niin täytyi minun lopettaa se talosta siksi kaukana oleva vattuviljelys ja koti, lähettyvillä olevia, olevaa viljelystä voin hoitaa vaan niin, sen verran kun mitä me omaks tarpeeks tarvitsimme, niin että tällainen puutarhamarjan myynti meiltä loppui.

Mainitsin jo, että olimme tuoneet tullessamme Grankullasta lava-akkunoita. Ja suunnittelin täälläkin Sorkissa jonkinlaista puutarhaviljelystä. Ja niin kasvatimme, kasvatimme kaalintaimia, joitten viljelykseen olin jo perehtynyt ja joitten erikoishoitoa opetin talossa olevan tallimiehen, tallimiehen emännälle. Hänestä tulikin verrattain hyvä puutarha-apulainen minulle.

Samoin, kun meillä oli niitä lava-akkunoita kylliks, laitoimme pienehkön niin kutsutun kylmänkastin ja siellä viljelin tomaattia. Tomaattisatoni oli aika hyvä, mutta mihinkään myyntiin sitä ei voinu meiltä saakka, täältä pitkän kauppamatkan johdosta paljonkaan ajatella. Lopuksi vähitellen tämä varsinainen puutarhanhoito jäi, koska varsinkin kaalinviljelijöitä ilmestyi kylliks paljon lähempänä Helsinkiä. Ja kun ensimmäisen kerran kesäkaalisadon saimme suureksi osaksi syöttää lehmille, kun ei se tehnyt kauppaansa, niin jätimme silloin muun muassa kaalinviljelyn.

Koitin sitten, koitin sittemmin perunanviljelystä. Meillä oli aika suuri peruna-alue, peruna-ala viljelystä, viljelyksessä. Ja noin perunasato näytti hyvältä, mutta oli hiukan, aika vaivalloista sa-eisen syksyn takia ylösotto. Mutta jatkoin kuitenkin perunanviljelystä. Pikkusen myöskin myyntiä varten, mutta ennen kaikkea omaksi kotitarpeeksi.

Viljelyksessä oli meillä Suomessa erilaisia lajikkeita ja usein sateiset syksyt saivat aikaan sen, että perunarutto pilas suuremman osan saaliista.

Tässä kerron muuten erään, erään episodin perunanviljelys asiasta, jolloin siinä sai semmosta poliittistakin vivahdusta. Eräänä, en tänä hetkenä muista mikä vuosi se oli, mutta eräänä syksynä, syksynä tänne tuli uusi venäjänlähettäjä nimeltä Asmus. Hän oli nuori ja asiastaan innostunut. Ja mielellään teki tuttavuutta suomalaisten kanssa. Ja hänellä oli se hyvä puoli, että hän puhu hyvin, hyvin saksaa, sillä venettä me emme juuri paljon suomalaiset silloin, ainakaan silloin vielä paljon osanneet.

Jouduin, jouduin silloin eräänä syksynä, syksynä tavallisilla diplomaattipäivällisillä sanotun ministeri Asmuksen pöytätoveriksi.

Kun siinä nyt oli vaihdettu tavalliset meteorologiset tosiseikkain luettelut, niin Asumus sanoi yhtäkkiä minulle, minulle, teki luultavasti havaintoja silloisista ruoka-annokseen kuuluvista perunoista, että minkä takia Helsingissä on huonoja perunoita. Koitin selittää, että, että suomalaiset, Suomen maaperä ei ole oikeata perunanviljelys aluetta. Täällä on joukossa on hyvääkin perunanviljelysmaata mutta on myöskin semmosta huonompaa, jossa peruna kasvaa, kasvaa vetistä ja vähemmän maukasta. Sitä paitsi meillä on, jos me saamme muuten hyvän perunasadon, meillä on usein sateiset syksyt tekevät, lämpimät ja sateiset syksyt tekevät sen, että peruna saa, saa taudin, jota nimitetään perunarutoksi. Se on, se on, ensinnä ilmaantuu vähän varsissa ja varsista se menee, menee perunamukuloihin ja mukuloissa se saa aikaan, aikaan, että peruna muuttuu ruskeeks ja lopulta jos se pilaa koko perunan, se tulee aivan pehmeeks ja ainoastaan rehuksi kelpaavaksi. Ja tällainen, taällainen syksy on aika yleinen meillä, meillä suomalaisessa ilmastossa. Silloin ministeri Asmus kertoi minulle venäjällä tapahtuvasta perunanviljelystä. Ja että heillä oli sinä hetkenä aktueellisena kysymyksenä, saada peruna, perunakasvi jonkun verran kylmää varsinkin pakkastasta kestäväksi ja niin se voisivat viljellä perunaa yhä pohjoisemmissa seuduissa, joissa se nykyään syksyisin, aikaisen syksyn tullessa, sen kasvukausi jää niin lyhyeksi.

Mutta kun hän kuuli sitten näistä meidän perunanviljelysvaikeuksistamme, niin hän sanoi, että heillä on lajikkeita, jotka, jotka noin antavat hyviä satoja ja mielestäänhän ne soveltuvat, ne mahdollisesti soveltuisivat Suomeenkin. Ja kohteliaana kysy, että saako hän lähettää, lähettää annoksen sellaista perunaa kokeiltavaksi. Kiitin ja annoin osoitteeni hänelle. Luulin tätä tavalliseksi diplomaattikutsujen kohteliaisuus lausunnoksi, mutta hämmästyin kun seuraavana kesänä, ei vallan aikaseen vaan vasta kesäkuun alkupäivinä minulle tuli, tuli paketti, joka sisälsi kahta eri perunanlaatua. Paketti oli noin niin kun kahden kaban, jos näitä vanhoja mittoja saan käyttää, suuruinen.

Oli hiukan myöhäistä istuttaa perunaa, mutta arvelin, että kai siitä saa sen verran satoa, että voi jatkaa viljelystä seuraavana vuonna. Ja niin tapahtuikin. Valikoin koeviljelysmaaksi lämpimän seinustan ja sain siitä, siitä mielestäni oikein hyvän sadon.

Toinen laatu, lajike näistä oli sellainen, että siinä oli niitä niin kutsuttuja perunansilmuja paljon ja peruna oli sillä tavalla vähän noin muodoltaan sellainen, jota minä kuvittelin ettei suomalaiset sellaista ostais, sillä kuvittelin jonkinmoista suurempaa perunanviljelysalaa, alaa silloiseen Sorkkiin.

Mutta toinen oli sileä ja hyvän makuinen ja ennen kaikkea hyvin satoisa.

Panin, panin tämän, tämän, otin, säilytin tietenkin kaiken tästä saadun, saadun perunan, niin säilöön seuraavaa kevättä varten.

Ja seuraavana keväänä, keväänä istutin sitä tavalliseen tapaan ja valikoin kylläkin mielestäni parhaan maan peruna, tälle koeperunalle. Syksy sattui olemaan kaunis ja kuivahko ja perunasato oli hyvä, ainakin runsas, makusuuntaahan perunassa on niin, ihmisillä niin erilainen, etten minä voi sanoa sitä, siitä sitä enkä tätä, mutta minun mielestäni makukin oli aika hyvä. Ja niin, niin uskoin, että olin saanut erinomaisen satoisan ja hyvän makuisen perunan. Säi-lytin kaiken sen mitä olin saanut seuraavaks vuodeks siemeneksi. Kerroin seuraavana, silloin syksyllä asiasta täällä naapurinani olevalle eräälle agronomille, joka myöskin oli huvitettu perunanviljelyksestä.

Seuraavana, kevättalvella lähetin hänelle koeteltavaksi, ehkä kapin parin kapin verran tätä perunaa, jonka nimeksi annoin silloin jo Asmus.

Mutta peruna kasvoi hyvin ja varsi ja muu näytti aivan normaalilta, mutta syksyllä sattui, sattui se ilmaisemaan muut ominaisuutensa. Syyssato, perunansato oli suuri, mutta syksy oli sekä, sekä lämmin että kostea ja perunassa oli tavattomasti ruttoa. Melkein voi sanoa, ettei siellä montaakaan perunaa ollu ilman, että siinä olis ainakin pieni rutto.

Sato oli siks hyvä ja ei minun tehny mieleni ainakaan sitä hävittää. Laitoin siitä, valikoitiin siitä sellaiset perunat, jotka olivat kutakuinkin ruttovapaita varsinaisesti ruokaperunaks ja lopusta tehtiin perunajauhoja. Mutta suurin osa siitä joutui, keitettiin ja pantiin säilöihin saaveihin ja nuijittiin ne sianruoaksi. Niin oli, niin oli tultu siihen ratkaisuun, että, että ei se peruna sittenkään, se lajike Asmus-peruna sittenkään, soveltunut Suomen ehkä maaperäänkään, mutta ennen kaikkea Suomen ilmastoon.

Mutta peruna näyttää olleen, olleen se kasvi, jota siihen aikaan oli noin esillä muun muassa myöskin Saksassa. Saksassa olivat, oli, oli edellisenä vuonna, vuonna eräitten tietojen mukaan saatu, halla vienyt aikasen perunan Preussissa ja yleensä Itä-Saksassa, jossa sitä paljon viljeltiin. Ja sikäli kun siihen aikaan seurasin sanomalehtiä ja saksalaisia aikakauslehtiä, tulin siihen tulokseen, että tämän perunan, huonon perunasadon takia silloinen maatalousministeri, Hitlerin maatalousministeri erotettiin. Myöhemmin kun tulin uteliaaksi tästä Hitlerin maatalouspolitiikasta, hankin itselleni tämän silloisemmin erotetun ministerin kirjoittaman kirjan ja huomasin, että siinä voi olla muitakin syitä kun, sen erottamiseen kuin peruna.

Tämä, tämänkin perunajuttu se oli niin, saksalaistenkin perunajuttu, näyttää luoneen jokinlaista heijastusta tänne, sillä mieheni kertoi, että täkäläinen saksalainen suurlähettiläs Plyher, kertoi hänelle kuinka Saksan perunasato oli ollut huono, tuli pakkanen liiaks aikaseen ja myöskin siitä, että on ryhdytty Saksassa kokeilemaan uusia perunalaatuja. Mieheni oli sitä silloin, silloin ei vielä tiedetty tämän minun Asmus-perunani ruttoisuudesta mitään ja toiveet

sen. sen hyvästä sadosta näyttivät olevan ja niin mieheni kertoi, että minä olin saanut, saanut Venäjän lähettiläältä peruna, kokeiltavakseni perunalajiketta, joka oli juuri viljelyksessä ja näytti antavan hyvän sadon. Ja ennen kaikkea, se perunalajike piti olla sellainen, että, että se kesti syksyllä vähän kylmääkin. Tosin, tosin mieheni oli sen verran siinä erehtynyt, että hän luuli, että tämä Asmus-perunakin oli tarkoitettu, tarkoitettu kylmänkestäväksi vaikka, jota sellaista lajiketta venäläiset kokeilivat ennen kaikkea pohjoisilla seuduilla. Tästä oli seurauksena, että Asmus kyseli, kysy, että eikö hän saisi siitä perunasta näytettä. He kokeilisivat sitä omalla koelaitoksellaan. Mieheni lupasi ja niin minä lähetin hänelle, hänelle taas ehkä noin parin kappan verran sitä vielä onnistunutta perunaa, ilman ruttoa olevaan perunaa. Vasta seuraavana vuonna se ruttoisuus huomattiin.

Sain, ministeri, Saksan ministeri lähetti sen Saksan suurimmalle kasvinkoetuslaitokselle. Sain sieltä selostuksen tästä koetoiminnasta, joka oli hyvin negatiivinen. Ilmoittivat, että peruna, peruna on laadultaan sellainen, joka ei heillä sovellu ja myöskin muilta ominaisuuksiltaan sellainen, että se soveltuis parhaiten kylläkin suuren satonsa puolesta, mutta vain rehuperunaksi. Mutta sitä ennen, ennen oli sanottu, koelaitos kohteliaana lähettänyt minulle, minulle johtajansa toimittaman kirjan perinnöllisyydestä. Se oli erinomainen. Se on minulla vieläkin täällä. Ja siinä oli kaikki koottuna kaikki sen ajan tieto kasvien perinnöllisyydestä. Sitä paitsi hän lähetti useita valokuvia koelaitokseltaan ja myöskin muutamia selostuksia siitä. Ja ministeri Asmus, ministeri, Saksan ministeri, jollekka olin näitä, sen perunanäytteen lähettänyt, lähetti minulle suuren purkillisen kahvia. Oikeeta kahvia ja hyvän näköistä ja hyvän makuista. Lapset nimittivät, nimittivät sitä kahvia aina perunakahviks, koska se, koska se oli tullut palkinnoksi siitä kun minä olin lähettänyt perunanäytteen Saksan koelaitokselle.

Perunanviljelystä kokeiltiin, kuten huomasin siihen aikaan, varsinkin juuri sodan aikana koelaitoksissa, koska se oli tärkeä ruoka-aine sodan aikana. Ja myöskin se on muunakin aikana. Tänä aikana näyttää meillä Suomessa uusiutuvan halu perunanviljelyskokeiluihin ja se onkin paikallaan, mutta pienestä kokemuksestani mitä minä tunnen, niin minusta tuntuu, että se on aika vaikea koe, sillä meillä on maaperä sellaista, että se ei ole yhtenäistä. Sieltä on vaikea löytää sopivia perunamaita ja perunoita on viljeltävä kuitenkin joka talossa.

Peruna tuli muuten vähän myöhemminkin taikka oli ehkä vähän aikasempaankin ollu, ollu muotiasiana sen jälkeen kun, kun noin perunasta koitettiin valmistaa, valmistaa sokeria. Meillä kävi, kävi eräs saksalainen professori esitelmöimässä muun muassa perunasta valmistettavan sokerin valmistusta. Olin myöskin sitä kuulemassa ja sen jälkeen, sen jälkeen kirjoitin pienen artikkelin perunasta valmistettavasta, sokerin valmistuksesta perunasta,

Kuluttajainlehteen. Ja kun olin aikasempaankin joutunut tekemisiin ministeri Plyherin kanssa perunakysymyksessä, niin lähetin hänelle tämän, tämän artikkelin ja sain paitsi kiitoksia tietenkin, niin sain sieltä heidän koelaitoksestaan sanotulta professorilta, joka oli meilläkin käynyt, pienen, pienen laatikollisen karamelliä, jossa, jossa laatikon kyljessä seisoo aus Deutschem Holz. Se oli, se oli siis puusokeria.

Meillä syntyi ennustus siihen, sillä teoriassa kun lasketaan puusta olevien aineitten kemiallisen sen muuttamisen jälkeen muutettavan sokeriksi, saatiin siitä, saatiin siitä suuri määrä sokeria.

Meillä ruvettiin eri, useimmissa, muutamissa pienissä laboratorioissa sitä kokeilemaan ja ei se ollut, oli suhteellisesti helppoo muuttaa puunselluloosa sokeriksi, mutta vaikein juttu siinä oli sen, sen sokerin siitä erottamiseksi, jotta se saataisiin puhtaana sokerina. Sitä käsiteltiin viimeksi tätä Oulussa, Oulun selluloosatehtaan yhteydessä ja siellä oli minun nuorin tyttäreni muun muassa silloisena kemistinä mukana ja minäkin sain noin kilon verran tätä näin valmistettua puusokeria. Se oli miellyttävän makuista, ei siinä sitä puolta ollu vikana, mutta tuloksena tehtaan kokeista oli se, että sen puun niin kun sanottu, että puusta, puunselluloosan muuttaminen sokeriksi oli, oli helppoa, mutta sen puhdistaminen tuotti niin suuria vaikeuksia, että sillä, siten saadulle sokerille olis tullu huomattavasti korkeampi hinta kuin mitä, mitä sokeri, millä sokeria saatiin viljelemällä sokerijuurikkaita taikka tuomalla ulkoa sokeriruokosokeria. Ja niin jäi tämä, tämä sokeri, puusokerin valmistus sammui siihen. Sen verran siitä oli vielä jälkiseurauksia, että sanottu professori, joka, joka oli täällä ollut esitelmöimässä, kirjotti minun miehelleni, sillä hän oli kai, hän oli päässy selville minun siitä sanomalehtiartikkelistani, selville minun harrastukseni hänen aiheeseesa, että hän olis halukas muuttamaan, tulemaan Suomeen, jos suomalaiset perustavat puusokeritehtaan. Kirjoitti hänelle vastauksen, että me olemme täällä sitä kokeilleet, mutta tulleet siihen tulokseen, että, että sokerijuurikkaan viljelyllä saadaan huokeampaa sokeria. Ja niin siihen sammui se, se puusokeri innostus.

Mitä kauemmin sota kesti sitä enemmän oli yleensä sekä ihmisten ruoasta että tuosta eläinten ruoasta puutetta. Huomattava, huomattava herkkusuitten puute oli sitten myöskin kahvinpuute. Kahvi loppui hiljalleen ja siitä ruvettiin yleisesti valmistamaan korvikkeita. Siinä oli ensinnä, ensinnä valmistettiin kahvia voikukanjuurista. Muun muassa Elanto ilmoitti ostavansa voikukanjuuria ja pikkupojat Helsingin ympäristöllä keräsivätkin niitä aika paljon. Mutta ei siitä saatu sittenkään mitään noin suuremmissa erissä valmistettavaa, eikä se kai oikein, oikein noin kahviherkkusuille maistunutkaan. Sitten tehtiin erilaisia sekoituksia

erilaisista juureksista ja ennen kaikkea sitten tuli näistä, näistä juu-reksista tuli yleisemmin käytäntöön lantusta tehty. Lanttu pestiin ensin kunnollisesti ja sitten se paloteltiin jokinlaisiin pieniin kuutioihin, keitettiin ja paloteltiin jonkinlaisiin kuutioihin ja paahdettiin. En tiedä, ei sitä taittu sittenkään keittää. Se paahdettiin kai sellaisena suoraan. Sellainen tehdas muistaakseni oli muun muassa Tampereella. Ja mekin lähetimme erään, erään lanttusadon koko sadon sinne. Lanttusatomme sattui kylläkin olemaan, emme saaneet oikeen hyvää siementä. Saimme siementä jossa oli vähän, vähän eri lajikkeita lanttua, mutta Elannon taikka oliko se silloin jo KK:n tuo kahvin, kahvinjohtaja, sanokaamme nyt niin, sanoi ettei siinä ole lajikkeesta väliä, että vaikka ne vähän erilaista kun ne tulee paahdetuksi ja jauhetuksi. Ja niin sain myydyksi Tampereella olevaan kahvitehtaaseen lanttusatoni.

Minulla oli tavallisilla vieraskutsuilla jonkun aikaa tätä, tätä niin kutsuttua perunakahvia, siis sitä ministeri Plyherin minulle lahjottamaa kahvia. Se oli valmiiksi paahdettua ja hyvää. Sen verran säästelin sitä, että panin pikkusen joukkoon sikuria, siis ihan sellaista vanhaa suomalaista kahvinkeittoapaa noudatin.

Mutta sekin loppui aikanaan ja niin minä en ole koskaan ollu oikein hyvä kahvinjuoja emmekä me kotioiloissa minä en koskaan korviketta juonukkaan, mutta täyty minun sitä kuitenkin pitää yllä osaks vieraita ja osaks omaa henkilökuntaani varten.

Sitten kun oli kahvi, kahvinpuute jo ollu mitkään, niin eräänä päivänä muuten tuli minun nuorin poikani, Olli, joka oli käynyt vintissä, en tiedä mitä hän sieltä oli hakemassa, tuli, tuli ja toi sieltä pienen pussillisen kahvia ja näytti sitä minulle ja sanoi, sanoi, mitäs äiti maksaa tästä kahvista. Kai minä sille jotakin maksoinkin ja hän kertoi, että hän löysi sen semmosesta vinttiin viedystä jonkin-laisesta reppurilaukusta. Silloin minä muistin, että, että oli siihen aikaan kun Elanto suunnitteli, suunnitteli näitä myymäläautoja Helsingin lähettyville ja teki kokeiluksi, järjesti yhden sellaisen myymäläauton muistaakseni Espooseen jonnekin ja tässä myymäläautossa oli sitten myöskin tietenkin kahvia kanssa. Se oli ennen suurempaa kahvipulaa. Ja kaikenmoista muuta. Silloin seuraavassa pikkujoulussa mieheni sai lahjaksi sellaisen, sellaisen reppurilaukun, johonka oli pantu kaikenmoisia, kaikenmoista tavaraa, muun muassa eräs pussillinen kahvia. Ja tämä, jostakin syystä, tämä reppurilaukku oli viety sitten vinttiin ja sinne oli jäänyt sitten se kahvipussikin ja tämän minun nuorin poikani löysi. Ja tämä oli, kahvi oli siellä paahtamatonta, oikein hienon ja hyvän näköistä. Paahdin, paahdin sen ja jauhettiin siitä, siitä ja keitin, keitin kahvia, mutta en halunnu siitä ihan yksistääni ryhtyä maistelemaan. Soitin talossa olevalle rouva Salovaaralle, että hän, tarjoisin hänelle kahvia ja hän tuli. Laitoin sitä varten oikein huoneistossamme olevan takkavalkean ja sen ääreen

kahvipöydän ja toin tähän tätä vastavalmistettua kahvia. Molemmat ryypäsimme uteliaana, silloin hämmäs-tyimme, siinä oli omituinen sivumaku. Eihän se ollu mitään muuta kun, että kahvi oli seisonu pitkän aikaan vastamaalatussa, maalatussa laukussa ja saanu siitä maalin-hajun. Ja niin meni meidän kahvikekkerimme myttyyn.

Kerron vielä sen ajan, siis sota-ajan, ajan, kokeista. Vaikka se, siitä Suomessa sitä ei paljon, paljon sitä harrastettukaan, mutta pistäytyi se tänne kuitenkin. Saksassa oli, oli olemassa kasvi, jonka nimi on lupiini. Se on hernekasveja ja kasvaa rehevästi, rehevästi ja me suomalaiset tunnemme sen koristekasvina, jonka kukka on sininen. Tämä on niitä, kuuluu hernekasveihin, jotka juuri, juurinystyröitten avulla yhteyttää ilmasta typpeä ja siihen kerääntyy sitten, sitten suhteellisesti paljon valkuaista.

Saksassa olivat, olivat aikojen kuluessa jo aikasempaan tietenkin huomanneet tämän taikka keksineet, kemistit sen keksineet ja lupiinia oli tarjottu myöskin rehuksi, mutta lehmät eivät sitä syöneet. Ja sitten, mutta sitten, syy siihen oli, oli se maku, makujuttu, siinä oli jotain entsyymejä, jotka antoivat sille sellaisen maun, että lehmät eivät sitä syöneet. Mutta sitten ruvettiin, ruvettiin kasvisjalostuslaitoksella yleisesti kehittämään, kehittämään lupiinia, joka olisi ollut tämä entsyymivapaata. Ja näin, siinä oli alkuun eräs omalaatuinen menetelmä. Kylvettiin suurempi alue, alue lupiinille ja päästettiin siihen jänikset ja ne jänikset, ne, ne lupiinit, joita jänikset olivat, olivat syöneet, niitä katsottiin, että ne olivat tätä entsyymivapaita, niin että, että niitä kasvatettiin ja niistä otettiin siementä. Ja tekivät pitkältä tämmöstä, tämmöstä valikoivaa työtä ensin ja luulivat jo, että he olisivat päässeet, päässeet sopivaan lupiinilajikkeeseen. Ja sitä pidettiin sitten, sitten niin tärkeänä, että muun muassa minäkin näin kerran Saksassa silloin aikoinani käydessäni, tän tavara-auton, jonka, jossa oli lastina luupiinia ja siinä oli sitten kyljessä että kunnon saksalainen, joka suomennettuna kuuluis näin: kunnon saksalainen ei luovuta vieraille maille tietoja tästä.

Mutta meilläkin, meilläkin tuli tämä, tämä lupiiniharrastus esille muun muassa biokemiallisessa laitoksessa. Ja professori Virtanen lähetti erään agronominsa Saksaan ja minne hän kaikkiaan lähetti, koittaen, hakemaan semmosta lupiinia, joka, joka olis sopivaa.

Ja tämä agronomi toi sieltä pari, oli saanut jollakin tavalla haltuunsa pari kolme sellaista siementä ja niistä, niitä kokeiltiin sitten täällä, mutta minä en tunne tarkemmin. Innostus oli alkuun suuri, mutta se näytti siltä, että se sammui verrattain pian. Siinä luultavasti ei onnistuttu ja niin sammui tämä, tämä lupiiniviljelys homma. Se sammui myöskin Saksasta, ehkä ne nyt jälestä päin ovat joku erikoisen kokeilija löytänyt ehkä hyvänkin, löytänyt ehkä jonkun entsyymivapaan lupiinilajin, joka soveltuis rehuksi. Mutta silloin se, se loppui.

Tässä muuten on siellä täällä maailmassa tehty vähän kokeita sopivien rehulajikkeitten kasvattamiseksi. Kerrotaan muun muassa tällaista tapausta, että professori Elvingillä Helsingin yliopiston kasvitieteenprofessorilla oli joku kasvi, jota se näytteli. Se oli rehevä ja noin hyvän näköinen ja hän sanoi, että tää on erinomainen kasvi. Se sisältää paljon valkuaisainetta ja on, kasvaa rehevää.

Sillä on vaan yksi vika tullakseen rehukasviksi, lehmä ei sitä syö.

Nämä, nämä kokeilut, joista kerroin, heijastuen myöskin saapuivat tänne meille, olivat silloisen sota-ajan elintarvikepulan, pulan tuottamia. Mutta tänä hetkenä maailmassa on myöskin vielä semmosia alueita, jotka, joissa niitä samanlaista toimintaa tarvittais, mutta meillä täällä, tuntuu siltä, että meillä täällä Euroopassa ja Ameriikassakin ollaan sillä asteella, että meillä on yhtä ja toista vähän liikaa. Ja meillä on probleemana, millä me saamme, saamme myydyksi esimerkiksi viljaa täällä.

Ja aikoinaan meillä oli, meillä oli niin kutsuttuja voivuoria ja niistä nyt olemme juuri, emme vielä kokonaan päässeet, mutta kuitenkin lähellä ja siinä on käytetty myöskin, myöskin probagandaa liikalihavuutta vastaan ja voin syönnin, syönnin vähentämisen puolesta. Mutta yhä meillä vieläkin on, on liikaa voita.

Muistaen varsinkin sodan aikana ruokatavarapuutetta, niin meillä ryhdyttiin kans sodan jälkeenkin, sodan jälkeen huolehtimaan siitä, että saimme tarpeeksi ruokatavaraa. Ja tästä, tästähän tuli, heilahti heilurimme liiaksi kauaksi, saimme äsken mainitut voivuoret.

Meillä Sorkissa, kun tänne tulimme, täällähän ei ollut yhtään, yhtään karjaa. Ei ollu yhtään lehmiä ja muuta kun muonamiehillä oli jokaisella vähän omat lehmänsä. Eräällä oli muun muassa neljäkin lehmää. Ja kävivät laitumella suuressa talon metsässä ja tulivat osaks itsekseen iltasin kotiin. Ja aamuin ne vietiin vaan sinne metsään ja siellä ne kuljeskelivat ja hakivat ruokansa. Mutta sitten kun me tänne tulimme, niin oli meillekin vähän vaikeata löytää, ei silloin ollu myymäläautoja eikä, eikä siellä olevia maitomyymälöitä. Meidän oli hankittava lehmiä. Sain ostaa pari lehmää naapuristamme Aliruskolta ja tulimme niitten kanssa toimeen pitkän aikaa. Mutta sitten, sitten kun maanviljelystaloihin siihen aikaan kuului muun muassa heinäviljelys ja siinä vuoroviljelyksessä niin ryhdyimme kasvattamaan vähän enemmän karjaa. Ostimme ensi, ensin osaks maatiaista nämä kaksi Aliruskolta ostettua oli polveutuivat kaikesta päättäen niin kutsutuista ruotsalaisesta punasesta. Mutta sitten hankimme vähän puhdasrotuista maatiaistakin, mutta ei se oikein tuntunu mukavalta tai en tiedä mistä syystä me sen sitten lopetimme ja ostimme alkuun muutamia, muutamia

eyshirelehmiä. Ja ostimme vasikoita ja mutta sitten oli kysymys, sonniskysymys. Meillähän oli, kuten olen kertonut, Grankullassa jo oli kantakirjaan oikeutettu sonni, mutta senhän jätimme tietenkin sinne. Mutta oli pienehkölle karjalle, jonka tässä ensin alkuun saimme, ei oikein kannattanu ostaa omaa, omaa sonniakaan. Teimme siinä sopimuksen naapurimme Yläruskon kanssa, jossa käytimme aina, aina lehmiä, silloin kun sitä tarvittiin.

Olimme jo jättäneet varsinaisen puutarhaviljelyn, sen takia, että täältä oli pitkä matka Helsinkiin ja mitään, pikkusen marjoja lähetimme myöhemmin varsinkin vattuja, mutta sitten lopetimme lopuksi kokonaan kauppapuutarhan homman, ainoastaan omaks tarpeeksi me viljelimme.

Ja maito ja karjajutussa mukauduimme samanlaiseen mitä täällä muutkin maanviljelijät. Lähetimme maitoa Helsinkiin Elantoon. Ja Elannollahan oli oma maitomeijerinsä. Sinne meni tietenkin meidänkin maitomme. Mutta maidon kuljetus täältä oli hiukan hankalaa. Meillä oli, yhteen aikaan teimme niinkin, että, että maito separeerattiin täällä ja lähetimme kermää, se sopi silloin pienenpiin lähetystonkiin ja sen otti aina naapurimme Alirusko määrättyä korvausta vastaan kuljetettavaksi.

Mutta sitten kun maidonkuljetus, kun hän tuli tämä uusi, jo vähää ennen ennen kuin tämä uusi tie valmistui, oikotie valmistui Helsinkiin, niin täällä oli jo ruvettu lähettämään maitoa autoilla. Maitoa lähetimme Helsinkiin vielä pitkän aikaa senkin jälkeen kun, kun maanluovutus oli tapahtunut. Ja peltopinta-alamme oli, oli supistunut ja karja määrä pienentynyt neljään lehmään saakka. Sittemmin siirryimme niin kutsuttuun karjattomaan talouteen.

Olen jo edellä vähän viitannu siihen, että tapahtui muutoksia maataloudessamme. Se tapahtui, tapahtui tietenkin sen jälkeen kun, kun meiltä pakkoluovutettiin maata niin kutsutulle siirtoväelle. Sota oli, sota oli päättynyt ja luovutetulta alueelta siirrettiin, siirtyi väkeä tänne kanta Suomeen ja täällä varattiin niille, joilla Karjalassa oli ollut maata, myöskin maata. Ja niin jouduimme mekin täältä Sorkista luovuttamaan alueita karjalaisille. En tietenkään olis kyennyt tätä toimintaa hoitelemaan vaan siihen tarvittiin asianajaja. Mieheni oli silloin jo Sörnäisissä ja eikä hän voinut suoranaisesti ryhtyä hakemaan asianajajaa, mutta hän onnistui kuitenkin saamaan erään helsinkiläisen huomattavan asianajotoimiston hoitamaan asiaa. Siellä oleva, sieltä tuli nuori asianajaja, joka sai asianomaiset paperit ja kaikki tiedot mitä siihen tarvittiin. Sen malaiseen minä en olis oikeastaan, sen perustalla minä en olis oikeastaan kyennyt mitään toimittamaan.

Tein voitavani osoittaakseni, että Sorkin maanviljelys oli hoidettu hyvin siihen saakka. Niin hyvin kuin sellainen monta vuotta, vuotta hiukan rappiolle päässyt laitos voitiin hoitaa. Tästä sain todistuksetkin asianomaiselta Vihdin kansanhuoltolautakunnan johtajalta. Olin, olin siihen sodan aikana, jolloin oli viljan pakkoluovutus, ollut Vihdin suurimpia, pinta-alaan nähden, suurimpia rukiin luovuttajia. Asianomaiset toimitukset alkoivat, alkoivat ja siinä asiaa hoiti edellä mainittu asianajaja. Olisin mieluummin ottanut erään vihtiläisen asianajajan, jolla oli omakin tilansa ja joka hoiti sitä, kuulopuheitten mukaan aika hyvin. Hän, hän oli tunnettu suorasanaisuudestaan ja siitä kulki jo ihan kaskujakin paikkakunnalla. Minun Helsingistä saamani asianajaja oli kylläkin asiallinen ja hoiti asianmukaisesti asian, mutta oli liiaksi hienotunteinen silloisille vastapuolen asianhoitajille.

Taloon tuli tällä tavalla kaksi karjalaista siirtolaista ja omaa väkeä, omalta, oman väen osalta kaksi muuta.

Olen, kerran meillä kävi juuri tämä sanottu vihtiläinen asianajaja muissa asioissa. Ja näytin hänelle näitä luovutukseen mukaisia kartoja ja hän sanoi, no jo ovat sekasin, sekalaisesti tämän jakaneet. Mutta sille ei voinut mitään ja näin sitä on sitten tässä vähitellen tähän mukaannuttu.

Sen verran muutosta tapahtui, että yksi, toinen näistä karjalaisista ikävystyi olemaan täällä suhteellisesti eristetyssä paikassa ja onnistui saamaan asutummalta alueelta ostaa uuden talon. Ja hän oli halukas myymään tämän. Ja mieheni osti sen mielellään, tosin hän joutui kymmenkertaisesti sen hinnan siitä maksamaan, kymmenkertaisesti sen mitä hän itse oli siitä saanut. Mutta se oli ajan ilmiö ja sille ei voinut mitään.

Kerroin jo, että aloimme aikoinaan kun olimme karjaa jo jonkun verran jalostaneetkin, ruvenneet lähettämään maitoa Helsinkiin ja se tapahtui osaks, ensin alkuun rautateitse ja naapurimme kanssa yhteistoiminnassa. Myöhemmin kun, kun tänne rakennettiin maantietä, maantietä, joka liitti tämän alueen Helsinkiin menevään maantiehen, niin tähän tuli oma maidonkuljetus. Ja silloin lähetimme maitoa suorastaan sillä tavalla Helsinkiin. Mutta kun karja oli niin pieni ja lukumäärältään pieni ja viljelyksetkin olivat hiukan epämurkavia, ei saatu sopivaa laidunta ja suunta siihen aikaan oli, oli yleensä, että karjaa vähennettiin, niin mekin luovuimme karjanhoidosta ja talo on nyt jo muutamia, on jo toistakymmentä vuotta ollut ilman karjaa.

Minä olisin jo aikasempaan siirtynyt niin kutsuttuun karjattomaan talouteen, mutta mieheni mielestä karja kuului aina maanviljelykseen ja hän puolusti sen karjavaltaista maanviljelystä, mutta huomasi sen taloudellisesti tässä huonosti kannattavaksi, varsinkaan kun meillä

laidunjuttu, laitumia, ei ollu sopivia laitumia. Kaikki mitkä olisivat voineet soveltaa, niin ne olivat jo joutuneet tässä luovutuksessa pois.

Olimme talossa tehneet muutakin muutoksia, paitsi että oli siirrytty karjattomaan talouteen. Heti kun niin kutsuttu jatkosota oli juhannuksen seutuissa alkanut ja sitä oli jo jonkun aikaa käyty, aloin, aloin tuumia erästä asiaa, josta, josta koitan nyt antaa niin selvän kuvan kuin mahdollista. Olin mielestäni, ensisiks alkuun, olin aina kun, aina kun Väinö lähti ulkomaanmatkoille, joita hän teki noin neljä kertaa vuodessa, sen jälkeen kun hän oli tullut osuuskaup-paliikkeen sanokaamme nyt vaikka pääjohtajaksi, kansainväliseen osuustoimintaliikkeeseen, niin olin aina sanonut hänelle, älä tuo minulle mitään erikoisuuksia tuliaisiks, mutta tuo aina hyviä ja uusia, uusinta kirjallisuutta. Ja niin olin sillä tavalla hiljalleen perehtynyt, perehtynyt varsinkin natsikirjallisuuteen ja sitä, ja saanut paitsi sitä myönteisesti hallitsevaa, mutta ennen kaikkea sitä kritisoivaa kirjallisuutta, jota, jota Saksasta, Saksassakin alku aikoina aivan noin julkisesti myytiin, mutta minä en tiedä mistä minun mieheni niitä loppu aikoina sai, jolloin saksalainen sensuuri oli ne, ne kieltänyt. Mutta joka tapauksessa minä sain mielestäni ajan mukaista kirjallisuutta sillä tavalla. Ja niin olin, olin vähitellen jo tässä sodan aikoina saanut omia vakituisia mielipiteitä sodan kulusta.

Ennen kaikkea silloinkin kun, kun innostus oli korkeimmillaan maailmassa, että natsit voittavat, olin jo, jo näitten kirjallisuuden avulla mielestäni päässy siihen tulokseen, että loppujen lopuksi kuitenkin Saksa tulee häviämään ja maailmaa järjestellään sen jälkeen uudelleen. Tämä on ehkä vähän liika rohkeesti sanottu, mutta ei minun mielipiteeni jäivät aina vaan minulle itselleni ja en paljoo, en yrittänytkään niitä, niitä juuri levittää, sillä niitten levittäminen olisi ollu mahdotonta. Kerron kuitenkin pienestä yrityksestäni. Olin saanut muun muassa erään kirjan, joka, joka todisti, tää oli jo sodan keskivaiheilla, silloin jolloinka Saksassa ei saanu enää ilmaantua mitään sellaisia mielipiteitä, joka, joka olis viitannutkaan siihen, että Hitler tulee häviämään. Se oli toimitettu siten ruotsinkielisenä. Väinö toi sen minulle, minulle Tukholmasta matkalta tullessaan. Itse hän ei sitä koskaan luenut, mutta minä sen suorastaan ahmin. Siinä oli hyvin systemaattisesti esitetty mitenkä sodan kulku tuli kulkemaan ja mitenkä loppujen lopuks Hitler tuli joka tapauksessa, Saksa ja Hitler tulivat joka tapauksessa sen häviämään.

Ehkä olin liiaksi herkkäuskoinen, mutta omistin tämän ajatussuunnan silloin heti. Ja silloin, silloin heti pälkähti päähäni, että millä tavalla parhaiten voi välttää semmosen hävityn sodan seuraukset meidän yksityiseltä osaltamme. Mihinkään valtiollisiin suunnitelmiinhan minä en, en olis pystynyt, enkä minä niihin, niihin olis ryhtynytkään.

Tein, otin siitä, siitä, ensimmäinen toimenpide jonka, jonka tein oli otin tästä kirjasta yhden osan, sen joka kaikista selvimmin todisti, että Hitler tulee häviämään, häviämään sodan. Suomensin sen ja enkä mitään lähemmin ajattelematta vein sen silloisen Työmiehen toimitukseen. Päätoimittajana oli, päätoimittajan nimeä en nyt juuri tänä hetkenä sattumalla muista, mutta se oli yleisesti tunnettu, tunnettu sosiaalidemokraatti ja puolueen jäsen tietenkin. Hänen myöhemmistä vaiheistaan olis kylläkin paljon kirjoitettavaa, sillä hän, hän eros sieltä ja siirtyi koko joukon kommunisteihin päin. Minä en tunne hänen sitten ihan loppu vaiheita, elämänsä loppu vaiheitten mielipiteitä, mutta tällaisia henkilöitä täällä Suomessa oli siihen aikaan aika paljon, että ne siirtyivät linjalta toiselle. No, joka tapauksessa minä vein tämän kirjoitukseni hänelle, hän luki sen ja hymyili minulle kohteliaasti ja minä odotin, että se tulisi julkaistua, mutta ei missään, ei tietenkään se ei tullut, sillä minä olin liiaksi naiivi, sillä eihän sellaista julkaisua, sellaista kirjoitusta, joka todisti eittämättömästi, että, että Hitler tuli, Saksa tuli joka tapauksessa häviämään, silloin kun me olimme samalla puolella rintamaa kun Saksa, voitu täällä julkaista. Sehän olis sama kun jonkinlaista ennustelua siitä, että mekin tulemme siinä suuressa tilinteossa, joka mahdollisesti tapahtuu sodan jälkeen, tulemaan täällä sotaan syyllisten puolella niin kuin oikeastaan tapahtuikin.

Tämä, kun en löytänyt tätä, tätä kirjoitustani taikka suomennostani mistään lehdestä, niin tulin tietenkin siihen tulokseen, että sehän olis ollu kaikkea nykyistä ajattelusuuntaa vastaan ja yleensä koko hallituksessa olevaa mielipidettä vastaan. Eihän sellaista voinut julkaista. Mutta sitten pälkähti päähäni toinen ajatus, että minä en missään tapauksessa voi, eikä minulla olis mitään mahdollisuuttakaan puuttua yleiseen politiikkaan, mutta olihan minulla pieni valta, osuus pieneen valtakuntaan, niin Sorkkiin. Tein sen johtopäätöksen, että Venäjällä on, itämaisen ajattelusuunnan mukaan, hävittyn sodan jälkeen häviäjä sai aina luovuttaa omaisuuttaan voittajalle. Että tässä voi olla myöskin samanlainen tapaus.

Ja jos me häviämme ja kun minun mieheni on sodan aikoisessa hallituksessa, olkoon että hänen mielipiteensä ovat erovat hallituksen yleisestä suunnasta, niin siitä huolimatta hän luultavasti tulee mukaan tähän, tähän sotaan, sodan järjestelyssä niihin, joita lasketaan vastuulliseksi ja niin tulee, tulee todennäköisesti tilanne, jossa tulee kysymykseen hänen omaisuutensa ja sen luovuttaminen. Ja tässä suhteessa minulla ei olis mitään, mitään seikkaa, johon minä voisin vedota puolustaakseni. Niin silloin tuumin, mutta jos omistusoikeus Sorkissa olisi, olisi vähän toinen, niin ehkä se jonkun verran auttaisi. Ja niin suunnittelin, että jos myymme osan, ainakin osan Sorkkia lapsille, niin eiköhän se, se osa vois jäädä luovuttamatta. Niin eräänä, eräänä loppukesän iltana, jolloin Sorkissa oli, oli metsäteknikko Tapiola, joka hoiteli silloisen puun luovutuksen ja kotitarpeeseen tulevan puun hakkuita.

Otin esille Sorkin metsäkartan ja pyysin, että hän, hän koittais ja esitin tämän ajatukseni hänelle ja pyysin, että hän noin sopiviin muotoihin voisi palotella Sorkin metsäalueen ja jätettäis siinä jonkinlainen keskusta, johonka liittyis sitten Sorkin maanviljelys ja muu talous. Mutta tämä muu reunoilla oleva osa jaettaisiin kahdeksaan sopivaan osaan ja jokaikiselle lapselle palansa. Teimme työtä siinä sen illan ja hän jakoi mielestäni aika hyvin. Siinä tuli kysymykseen jonkin verran luonnolliset rajat ja myöskin se raja, joka oli aikoinaan, aikoinaan ison talon ja Sorkin metsien välillä.

Kun minulla oli tällainen, tällainen piirustus, jossa Sorkki oli tällä tavalla jaettu, niin että keskelle oli jäänyt keskeinen osa maanviljelys ja siihen liittyviä alueita Sorkin metsästä ja sen reunustalla oli nämä kahdeksan erilaista lohkoa. Ja me olimme jo jakaneet jo henkilöitten nimien, lasteni nimienkin mukaan. Esitin tämän miehelleni. Hän kauhistui ensin. Miksikä me yhteinäistä kaunista taloa rupeisimme tolla tavalla palottelemaan. Mutta kun minä esitin asiani yhä uudelleen ja uudelleen ja koitin esittää hänelle sen. että, että me joka tapauksessa häviämme sodan, niin tämä luultavasti vähitellen juuttui hänellekin semmoseks ajatukseks, eikä hänelläkään ollu semmosia suuremmoisista sankariajatuksia Suomen sodan voittamisesta, niin että, että maaperä vähitellen muuttuikin minulle soveliaammaksi. Ja eräänä, eräänä kauniina päivänä hän toi minulle tiedon, että hän on asiasta puhunut, puhunut asianomaiseen ammatteihin kuuluville henkilöille, minä en tiedä minkä viraston ja minkä toimituksen hän sitten, sitten toimitti, hän toi, toi minulle sitten, sitten tiedon siitä, että hän oli tehnyt sopimuksen, oli tehnyt sopimuksen kaupasta ja sopimuksen siitä, että, että, mutta hän oli mennyt vielä pitemmälle. Hän oli muuttanut tämän kanta Sorkin, jonka minä olin jättänyt yksityiseks meille kaksistaan kuuluvaks omaisuudeks, hän oli, hän oli sen muuttanut osakeyhtiöks ja osakkeet myynyt kaikki lapsille, kullekin omansa, omansa siitä. Ja sopimukset sitten allekirjotettiin ja nämä kaupat, kaupat tehtiin. Hän sitten vähän myöhemmin heti siinä sen jälkeen, huomasi, että osakeyhtiöitten verotukset olivat paljon ankarempia kuin yksityisten ja hän oli melkein halukas peruuttamaan, peruuttamaan sen, mutta se olis vaatinu aika mutkikkaita lainopillisia, lain mukaisia tehtäviä, niin että se jäi. Ja niin jäimme maksamaan suhteellisesti suurta veroa tästä Sorkki-yhtiöstä. Mutta minä olin tyytyväinen sen takia, että tässä oli pieni varmuus siitä, että, että ei tämä talo, jota olimme hoitaneet ja jonka olimme rakentaneet ja johonka olin jo kiintynyt, olis noin suoralta kädeltä voinut mennä. Siinä minulla kyllä oli harhauskoja, sen takia, että ei tämä yksistään olis sitä pelastanut. Se oli yleinen tyyli itämailla, että omaisuus, häviävä menetti aina omaisuutensa ja tähän vetosivat täällä myöskin Suomen kommunistit ja heidän seurailijansa. Ja siitä oli, en tiedä kuinka pitkät ja kuinka voimakkaat nämä vaatimukset olivat, mutta joka tapauksessa se,

se kaatui Paasikiveen. Paasikivi, joka oli, oli juristi ja tunsikin nämä Suomen lait tarpeeksi hyvin ja, ja noin oli kaikesta päättäen jo kyllästynyt siihen, siihen sotasyllisoikeuteenkin, niin että hän asettui jyrkästi vastaan ja niin, niin oikeastaan tähän pykälään kaatui Sorkin pakkoluovutus. En ole kylläkään saanut tästä aivan sitovia todisteita, mutta niin paljon, että minä voin siihen, siihen vihjata. Sen verran minä olen mielestäni saanu sitovan todistuksen, että asia oli esillä, esillä kommunisteilla ja ehkä myöskin joukolla sosiaalidemokraatteja. Sillä silloin kun Hella Vuolijoki kutsui minut luokseen, jossa se koitti minua pakottaa lausumaan mielipiteitäni siitä sotasyllis, mieheni sotasyllisoikeudessa, että hän olisi syyllinen myöskin sotaan, jolloinka minä jyrkästi kieltäydyin tästä. Ensinnäkin siitä syystä, että enhän minä voinu mennä miestäni syyttämään ja sitä paitsi tunsin hänen mielipiteensä ja tunsin hänen toimintansa sodan aikana ja tiesin, kuinka hän teki voitavansa lopettaakseen sodan. Mutta, mutta yksityisenä henkilönä siellä tässä suuressa joukossa hän ei voinut mitään. Niin silloin tämän jälkeen tässä keskustelussa Hellalle sanoin, että mutta minullahan on myöskin omistusoikeus Sorkkiin. Juu, mutta tuli vastaus, mutta teillä ei ole avioehtoa, silloin se menee yhtenä. Niin oli, tiesin, että jos maanluovutus, pakkoluovutus tulee, niin koko Sorkki olisi ollu menetetty. Ja sitä suuntaa olivat myöskin ne ajaneet, jotka tätä, tätä erikoisesti halusivat. Mutta siinä voi olla myöskin, ehkä siihen vaikutti myöskin se, että, että omaisuutta näillä sotasyllisoikeuteen tuomituilla ei juuri muilla ollut kuin, kuin minun miehelläni ja Espoon kartanon omistajalla.

Ja niin päättyi tämä siihen, että Sorkki oli jaettuna yksityisiin metsäpaloihin. Jokaisella lapsellani oli oma metsäpalansa, josta hän tämän jälkeen varsinkin sai, sai taikka myöhemmin saivat erikseen tulevat tulonsakin. Ja Sorkki-yhtiöön, josta, jossa oli kahdeksan osaketta, joista miehelläni oli neljä, minulla kolme ja Liisa-tyttärelläni yks. Sillä osakeyhtiölain mukaan pitää osakeyhtiöön vähitellen, vähintään kuulua kolme jäsentä.

Sorkkia hoidettiin sen jälkeen, sitä osakeyhtiötä hoidettiin ihan yhtenäisenä siinä niin kuin vanhaan tapaan. Ja näitä metsäpaloja, metsämyyntiäkin ja metsänperkausta ja muuta hoidettiin vanhaan tapaan. Vasta sitten, sitten myöhemmin laskettiin erikseen metsätulot jokaiselle palstanomistajalle erikseen. Mutta tähän te kaikki teidätte.

Rauhanteon jälkeen elämä tuntui hiukan oudolta. Täällä oli vähän rakennettavaa lisää, rakennettava lisää, sillä kaikki vanhat, jokaisella palstalla olleet, joka joutui karjalaisille taikka siirtoväelle, sillä siinähan oli kaksi espoolaistakin, ne siirtyivät niille. Ja varsinkin ladot ja sellaiset ne kaikki menivät tänne vieraille, sillä saimme rakentaa uudestaan.

Rakensimme, olimme jo aikasempaan rakentaneet talon lähelle olevan tuon niin kutsutun liiterirakennuksen, johonka sitten, josta sitten saatiin uusi puimala, sillä entinen puimala oli ollut Mahlamäessä ja se, se joutui luovutusalueelle. Siirsimme kaikki, kaikki koneemme, ne kuulu, kuulu asetukseen, että ne sai siirtää pois, niitä ei pakkoluovutettu. Mutta yks pikkujuttu tässä sattui, jonka tekee mieleni kertoa. Me olimme ottaneet sähkön aikasempaan. Se oli meille tullut kylläkin tavallista kalliimmaks, sillä saimme rakentaa oman muuntajan, joka sitten pakkoluovutettiin sähkölaitokselle. Ja tästä muuntajasta oli myöskin otettu sähköjohto silloiseen Mahlamäellä olevaan puimalaamme. Ja se käytti puimakonetta ja muita koneita, sillä käytettiin puimakonetta ja muita koneita siinä puimalarakennuksessa. Sitä varten oli siihen oli meillä tarpeeks suuri ja sopiva sähkömoottori, joka, joka sai sähkönsä myöskin tästä meille tulleesta sähköstä. Sillä oli omat koskettimensa, seinäkosketin ja monta, ja moottoris- sa oleva toinen kosketin. Ne olivat sellaisia vanhoja, vanhoja ruotsalaista alkuperää olevia, olevia koskettimia. Mutta siihen aikaan kun, kun tämä luovutus tapahtui, niin saimme niitten asetusten mukaan, piti seinässä oleva kosketin jättää taloon. Mutta meillä, emme saaneet tällaista vanhanmallista seinäkosketinta enää Helsingistä. Koitin saada sitä asianomasta tehtaasta Ruotsissa, jossa juuri siihen aikaan Eeva-tyttäreni oli, oli toimimassa. Häinkin kirjoitti, että sellaista ei enää tehtaassa valmisteta, mutta he ovat onnistuneet saamaan yhden ja niin hän lähetti sen, sen minulle tänne Sorkkiin. Ja niin minä olin tavallani pelastanut, ettei tarvinnu kaikkia suurempia muutoksia näissä sähkölaitteissa tehdä.

Ja sähkömonttööri, joka tuli näitä laittamaan oli, oli taitava ja sai kaiken hyvään järjestykseen. Mutta mitä ne tekivät sillä vanhalla, vanhalla sähkökoskettimella, joka jäi sinne olevaan, olevalle sähköjohdolle, sitä minä en tiedä, sillä se ei soveltunu taas näihin helsinkiläisiin uusiin, uusiin laitteisiin. Niin että se joutu romukoppaan, mutta periaatteessa sitä ei luovutettu minulle.

Mitään muita suurempia erimielisyyksiä täällä ei oikeastaan ollut, ollut, tosin mielestäni myöhemmin tulin ajatelleeks, että meidän kaivomme hyvä vesikaivo ja jonka pinta oli niin korkealla, että se juoksutti vettä talon yläkertaan saakka ja josta saatiin navetta ja koko talousvesi, niin sen johdot tuli kulkemaan karjalaiselle luovutetun alueen lävitse. Siitä jäi saamatta se seikka, että tämä koko vesijohtoalueen olisi pitäny jäädä vanhan Sorkin omaisuudeksi. Siinä oli, kauppakirjassa on kuulemma vaan, että meillä on oikeus siihen perustaa siihen tämä, pitää siinä tätä kaivostamme tulevaa vesijohtoa. Se on toistaiseksi menny riidattomasti, mutta ei koskaan tiedä ihmisistä, koska ne voi johtaa, koska sattuu jotakin erimielisyyttä ja syntyy riitaa.

Kun mieheni pääsi vapaaks ja hän tarkasti heti nämä kaikki paperit ja teki siinä, halus siinä tehdä muutamia muutoksia. Ja saikin aikaan, aikaan, että siinä tehtiin ne muutokset ja niin saimme muun muassa aivan talon lähellä olevan, olevan pellon haltuumme.

Myöhemmin sitten kun näistä karjalaisista, joka jo oli ruvennut asumaankin siellä ja oli korjauttanu asuinrakennuksen, jonka minä muuten olin juuri ennen sotaa korjauttanu sen vanhan rakennuksen. Hän oli rakennuttanu siihen vähän lisää ja oli jo rakentamassa taloon navettaa, sillä siellä ei ollu muuta kun vanha muonamiehen navetta, jossa sillä oli ollu kaksi lehmää, mutta se alkoi olla jo aika rappiolla. Hän oli jo päässyt niin pitkälle, että hänellä oli, oli louhittuna perus, perus, talon perus, kiviperustukset ja ne oli jo paikallaan. Piirustukset tietenkin hänellä oli, johonka tuli navetta ja talli ja jotakin muitakin pienempiä säilytyspaikkoja. Ja sitten hänellä oli pieni kotitarvesaha, josta hän, josta hän oli jo, oli jo noin sahauttanu osaks lautoja ja muuta. Sitä paitsi hän oli jo ostanu, hän oli jo teettäny kotona sementtitiiliä niin paljon että siitä olis se navettarakennus voitu rakentaa. Silloin kun hänelle sattui tämä tilanne, että eräs karjalainen tuolta lähellä Ojakkalan asemaa oli halukas myymään talonsa. Ja hän pyrki seudulle jossa oli muitakin karjalaisia, eikä näin yksinäiseen paikkaan kuten meillä ja hän tarjos talon, tämän talonsa myytäväks ja minun mieheni osti sen.

Olen jo edellä maininnut, että noin kymmenkertaiseen hintaan.

Pidin vähän tarpeettomana varsinkaan niitten tiilien ostamista, sillä emme me kumminkaan olis sinne mitään navettaa rakentaneet. Mutta mieheni sanoi, että se oli kaupan ehtona, että siinä menee tiiletkin. Ja niin olemme niitä siellä ja täällä käyttäneet, järellä on enää hyvin pieni erä. Ehkä sitä joskus tulee jonkin tarve, johonka sitä, niitä voidaan käyttää.

Mutta talo, joka, mutta talon, navetan perustukset jäivät pitkän sellaisena kun varsinkin ja niitä, niitten käyttöä suunniteltiin monellakin tavalla varsinkin sen jälkeen kun olimme talon, talosta myyneet palstoja lapsille. Tämä eroteltu joutui Heikin osalle ja Heikki lopulla hyvällä mielikuvituksellaan teetti siitä, siitä lammikon, josta, uimalammikon. Hänellä kyllä olis ollu, oli samalla tavalla kuin muillakin osakkailla osuus järveen, mutta oli pikkunen matka järvenrantaan häneltä. Hänellä on se toiminnassa aina kesäisin ja taveks hän sen tyhjentää, niin ettei siinä ole mitään pakkasenvaurioitten mahdollisuuksia.

Kerroin jo, että olemme sen jälkeen siirtyneet niin kutsuttuun karjattomaan talouteen ja vanha, ja navetta, jonka sodan aikana rakennutin kaikkine komeine AIV-torneineen ja muineen on ollu melkein pelkästään varastona, varastopaikkana. Emmekä toistaiseksi ole keksineet sille mitään suurempaa käyttöä.

Minun yks tyttäristäni sanoo ettei sitä auta mihinkään pannakaan. Siitä voi helposti rakentaa, rakentaa asuinhuoneita, mutta emme ole ainakaan toistaiseksi mihinkään sellaiseen ryhtyneet.

Sen verran tässä on sattunut tämän luovutusasian jälkeen talon varsinaisesta keskustasta muutoksia, että sinne on, sinne on, ovat saaneet paitsi nyt edellä kerrottu, kerrottu Heikin palsta siellä on omat palstansa järvenrannalla, rannalla Eevalla, Ollilla ja Kirvesniemessä Annilla ja Oinasmäessä Mikolla. Maija rakensi jo aikasempaan omalle alkuperäiselle palstalleen oman huvilansa.

Talon päärakennus, jossa on paljon, jossa on paljon huoneita, joka oli noin silloin kun se valmistui melkein täynnä kun oli paljon, koko perhe koossa, on nyt melkein, tietenkin talvet se oli, talvella se oli ennenkin tyhjänä, no nyt se on talvet ainakin tyhjänä ja kesäisin asun minä siinä yksistään yhdessä, minun käytössäni on siinä vaan, vaan yksi huone, kaksi huonetta ja keittiö.

Olen koittanut ympäristöä pitää vähän kunnossa. Siihen istutettiin kuten aikasempaan olen kertonu, ensin, ensinnä omenapuutarha sen, sen vei sekä jänikset että pakkaset. Jokunen puu siellä täällä niitä on ja niistäkin vaan perusrungot jälellä. Sen jälkeen istutin siihen kuusta. Kuuset menestyivät aika hyvin, mutta se oli, eikä sitä siellä pakkaneenkaan pannut, mutta sen, se oli liiaksi synkkä ja varsinkin lapset rupesivat sanomaan, että se on niin synkkä pitää tommosta pelkkää kuusistoa siinä. Siihen on sitten sen jälkeen istutettu erilaisia puita varsinkin koivua ja tähän ympäristöön on istutettu monet, monenlaisia ulkolaisia puulajia. Olen kerran ne laskenut, mutten nyt oikein muista, mutta kyllä niitä on melkein parikymmentä eri lajiketta. Toiset niistä ovat menestyneet hyvin, toiset vähän, vähän huonommin. Olenpa siirtänyt kolme, aikoinaan kolme pientä tainta, jotka näyttivät, katajaa, jotka näyttivät sellaiselta erimuotoisilta semmoisilta pallonmuotoisilta kasvultaan ja niin ne, niin niistä kasvoi kolme jokseenkin hiukan, kuitenkin hyvin erilaista. Yhdestä tuli hyvin pallonmuotoinen ja se on siellä säilynytkin ja toisesta tuli pitkä kapea sypressinmuotoinen puu, mutta kolmannen vei, tappo oikeastaan kuumuus, joka syntyi siitä, että, että lähellä oleva, oleva liiterirakennus paloi ja loi heijastuksensa sinne ja sen vaikutuksesta. Kataja oli arka, mutta vieressä, lähellä oleva, oleva tammi kylläkin kärsi tästä, mutta säilyi kuitenkin.

Oli, oli yleistä, yleistä yhteen aikaan sodan aikana, että kaupunkilaiset ostivat maatiloja. Se oli sellainen, niillä useilla oli, ei ollu kunnon käsitystä mitä merkitsee maatilain hoito ja mutta niillä oli sellainen käsitys, että, että se oli sellainen omaisuus, joka oli pysyvää ja joka tuotti, tuotti ja tuotti ennen kaikkea elintarvikkeita. Sillä siihen aikaan oli aika puute elintarvikkeista varsinkin kaupunkilaisilla. Ja tämä tauti näyttää tarttuneen myöskin siihen, siihen Väinön tuttavapiiriin. Ne ostivat silloin yhteisesti osakeyhtiönä, yhtiönä. Siihen yhtiöön kuului pait-

si Väinö, Hörlin, Vuolijoki ja Vennola, neljä henkilöä. Ne ostivat silloin tarjolla olleen Krissin kartanon Hyvinkäältä. Mistä syystä sanottu omistaja sen myi, sillä se oli hyvin hoidettu.

Kuten edellä olen kertonut, ostivat, ostivat tuttavukset Väinö Vuolijoki, Hörlin, Vennola ja Väinö, Väinö Tanner yhdessä Hyvinkäällä olevan Krissin kartanon. En tiedä kuka sen omisti sitä ennen ja mistä syystä hän joutui tämän kauniin ja hyvin viljellyn kartanonsa myymään.

Väinö Vuolijoki, joka oli ammattikoulutukseltaan maanviljelijä, toisin sanoen, muistaakseni paitsi hän oli maanviljelystiedekunnassa suorittanut maisteritutkinnon, oli myöskin kai agronomi. Ainakin häntä nimitettiin agronomiksi. Sai tehtäväkseen hoitaa taloa. Hän muuttikin sinne päärakennukseen asumaan. Hän oli siihen samaan aikaan eduskunnan jäsen ja eduskunnan puhemies, mutta Hyvinkäältä oli niin helppo junalla päästä Helsinkiin, että hän hoiti sekä Krissin maanviljelystä että valtiopäiväin puhemiestä. Oli näillä vähän yhteistäkin, puhemiehen säännöllisesti antamat päivälliset pidettiin Krississä ja sitä varten siitä kulki, kulki ohi, ohi tuo Karjaanrata ja mutta ei ollu suorastaan pysäkkiä, koska se oli hyvin lähellä Hyvinkäätä, mutta Väinö Vuolijoen ehdotuksesta juna, joka toi valtiopäivämiehet sinne, pysähtyi Krissin kohdalla hetkeks ja päästi nämä vieraat sieltä pois. Sillä tavalla se tavallaan, jollain tavalla se Krissi palveli myöskin politiikkaa.

No niin, taloa pantiin hoitamaan, hoitamaan kuten on sanottu, Väinö Vuolijoki ja hän hoiti sitä sen ajan tyyliin. Hän katseli, löysi sieltä jonkun viljelyskelpoisen alueen ja pani sen täytäntöön sen ylösottaminen pelloksi muuttaminen. Sitten hän tarkasti talon karjan. En muista kuinka paljon niitä oli, mutta navetta oli suuri, eiköhän niitä ollu siinä 50 paikkeilla ja huomasi, että se olikin jonkun verran, se olikin sekarotuista. Järjesti niin, että sieltä myytiin aina pois joitakin ja tilalle hankittiin eyshirekarjaa. Ja talo liittyi myös eyshireyhdistyksen tarkastuslaitokseen.

Ja tällä tavalla sitä hoidettiin, en muista kuinka monta, kuinka kauan, mutta se oli siinä, siinä sitä, sitä osaks sitä sodan silloista sodan aikaakin. Kunnes sitten mieheni enempää kun Vennolakaan eivät juuri puuttuneet siihen. Ensinnäkin Väinöllä oli juuri ostettu, ostettu Sorkintila, rappiotila ja jota hän ryhtyi, ryhtyi omalta osaltaan kunnostamaan ja hoitamaan. Ja ennen kaikkea hänellä oli sen raha-asiat hoidettavana.

Vennola oli taas professori, joka oli enemmän teoreetikko kuin maanviljelijä, ei hänkään puuttunut asiaan.

Mutta Hörlin, joka oli juuri saanut kuntoon oman Leppävaaran tilansa ja oli, oli tiukka raha-asian hoidossa. Se seurasi talon hoitoa.

Ja minä ainakin luulen, että kun tultiin siihen kohtaan, jolloinka, jolloinka Vuolijoki oli esittämässä lisä, lisärahojen sijotusta tai jotain muuta sellaista, kun ei talo tuottanutkaan sille odotettuja tuloksia, niin oli, joutuivat kai silloin Vennola ja Vuolijoki vähän erimielisyyksiin ja Vuolijoki päätti siirtyä pois Krissistä.

Ja niin joutui, olis Krissi joutunut kokonaan ilman, varsinaista näitten omistajain luottamusta siis nauttivaa työnjohtoa. Hämmästyin kun olin silloin, en tietenkään ottanu osaa tähän kokoukseen, mutta sitten kävelin siellä puistossa, katselimme seutua ja silloin, silloin Hörlin sano minulle, että muuttakaa te tänne ja ottakaa tää talo hoitoonne. Hämmästyin, sillä enhän, eihän minusta olis ollu sentään sellaisen suuren maatilan hoitajaks, ei siihen minun ammattitaitonikaan olis, olis riittäny. Kiitin koreesti ja sanoin, että olemme juuri ostaneet, ostaneet Vihdistä talon, joka on semmonen rappiotalo, minun on nyt autettava Väinöä siinä sen kuntoon saattamisessa ja sen hoitamisessa. Ja siihen, siihen päättyi kai oikeastaan tämä yhtiön toiminta, sillä jonkun ajan kuluttua minä huomasin, huomasin, Väinö kertoi minulle, että Krissi on myyty ja he ovat, sille on tullu uusi ostaja.

Myöhemmin Krissin vaiheista tiedän sen, ettei sekään omistaja, joka sen silloin meiltä osti, jääny siihen. Ja minä luulen, että se ei ollutkaan sellainen, joka olis ollu jäädäkseen vaan, vaan se oli niitä, niitä sota-ajan maatilakeinottelijoita enemmän.

Hän, hän myi sen silloin sodan jälkeen perustetulle pienviljelijäkoululle ja sen jälkeen se on ollu sellaisena pienviljelijäkouluna.

Siirryn takaisin Sorkkiin. Olen edellä jonkin verran kuvannu sen, sen maanviljelystä ja siihen liittyviä seikkoja. Otan nyt ehkä vähän tarkemmin selostaakseni, toisin pintapuolisesti vain, sen karjapuolta.

Kun tulimme taloon, niin kuten olen kertonut, oli se Hyvinkää-yhtiön omistama ja eikä täällä ollut karjaa ensinkään. Ainoastaan muonamiehillä oli omat lehmänsä, josta ne maidon saivat. Mekin tarvitsimme kesätaloudessa, johon kun aina kesäks siirryimme tietenkin tähän, tähän ostamaamme taloon ja olimme ja myimme samaan aikaan Lillhemtansin Hyvinkäältä. Ja jo syksyllä kun talon kauppa oli tehty, niin muutettiin sieltä irtaimisto Krossiin, Sorkkiin ei Krossiin.

Kuten sanottu, ei talossa ollut yhtään karjaa. Ja naapurin emäntä, Aliruskon emäntä tarjos myytäväksi, meille ostettavaksi pari lehmää. Ostimme. Ne oli jonkinlaista ruotsalaista punasta, ei mitään jalostuskarjaa siihen aikaan ei naapurissammekaan ollut. Niistä saimme juuri sen verran maitoa kun tarvitsimme. Ja sen verran maitoa talvisen aikana, talven aikana kun talon työnjohto tarvitsi omaan talouteensa.